

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

พุทธศาสนาเป็นศาสนาอเทวนิยม(Atheistic)¹ คือ ไม่ยึดถือเรื่องเทพเจ้า เพราะเป็นศาสนาที่เชื่อว่ากรรมเป็นสิ่งที่สร้างโลกและสรรพสิ่งทั้งหลาย ดังพระบาลีว่า กมฺมฺนา วตฺตตี โลกโก หมายความว่า สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม กล่าวคือ ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ดังนั้น การเกิดของสัตว์โลกตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาจึงมีขึ้นเพราะแรงกรรมที่กระทำ ด้วยตัณหา หรือกิเลส ซึ่งมีรากฐาน ๓ ประการ คือ โภคะ โทสะ และโมหะ แต่การศึกษาค้นคว้าในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งคัมภีร์พระไตรปิฎกปรากฏว่า เทวดาชั้นฉกามาพจรได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เทวดาชั้นฉกามาพจรได้เข้ามามีบทบาทในพุทธศาสนา ก่อนที่พระพุทธเจ้าประสูติ จนกระทั่งพระองค์ปรินิพพาน และความเชื่อเรื่องเทวดาชั้นฉกามาพจร ก็ได้มีอิทธิพลต่อความคิด และความเชื่อของคนไทยในสมัยต่อมาด้วย พุทธศาสนิกชนชาวไทยเมื่อทำบุญกุศลมักจะมีอธิษฐานให้ไปเกิดในวิมานชั้นฟ้า คนไทยมักจะเปรียบสุภาพสตรีที่มีรูปร่างสวยงามว่า เหมือนนางฟ้า หรือนางฟ้ามาเกิดและเปรียบสุภาพบุรุษที่มีรูปร่างหล่อเหลาว่า เหมือนเทพบุตร หรือเหมือนพระอินทร์

---

¹ Levis Compbel, " God, Buddhist," Encyclopedia of Religion and Ethics Vol. 6: (1921): 282-290. Edited by James Hastings. New York: Charles Scribners's Son, p. 270.

ในวรรณกรรมเรื่องลิลิตพระลอ กวีได้เปรียบเทียบงามของพระลอว่าเหมือนพระอินทร์ ซึ่งประทับอยู่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์อันเป็นสวรรค์ชั้นหนึ่งในโลกาภพว่า

"รอยรูปอินทร์หยาดฟ้า มาอ่าองค์ในหล้า
แหล่งให้คนชม แลฤา " ²

นอกจากนั้นจิตรกรและปฏิมากรก็มักจะเขียนหรือปั้นภาพเทวดาชั้นโลกาภพประดับไว้ตามสถานที่สำคัญ ๆ เพื่อแสดงออกถึงความเชื่อที่มีต่อเทวดาชั้นโลกาภพ ดังนั้นเพื่อความกระจ่างในเรื่องนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาบทบาท แนวคิด ตลอดจนความเชื่อเรื่องเทวดาชั้นโลกาภพให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิดและเรื่องราวของเทวดาชั้นโลกาภพที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก ตลอดจนบทบาทที่มีต่อพระพุทธศาสนา และความเชื่อเรื่องเทวดาชั้นโลกาภพที่ครอบคลุมจิตใจของพุทธศาสนิกชนชาวไทย อันแสดงออกทางด้านวรรณกรรมและศิลปกรรม

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาเรื่องราวของเทวดาชั้นโลกาภพที่สถิตอยู่ในเทวโลก 6 ชั้น คือ ชั้นจาตุมหาราชิกา ชั้นดาวดึงส์ ชั้นยามา ชั้นดุสิต ชั้นนิมมานรดี และชั้นปรนิมมิตวสวัตดี ซึ่งปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก และอรรถกถา เป็นต้น การวิจัยนี้จะไม่รวมถึงเทวดาชั้นต่ำที่เรียกว่าภูมมเทวดา ซึ่งอาศัยอยู่บนพื้นดิน ภูเขา ป่าไม้ เป็นต้น ในมนุษยโลก ส่วนอิทธิพลความเชื่อเรื่องเทวดาชั้นโลกาภพที่มีต่อวรรณกรรมและศิลปกรรมไทยนั้น ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะที่ปรากฏตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

² กรมศิลปากร, วรรณกรรมอยุธยา เล่ม 1 กรุงเทพฯ: บริษัทบำรุงศิลป์การพิมพ์, 2529), หน้า 357.

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ทางภาษาบาลี-สันสกฤต ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แล้วจำแนกข้อมูลตามความสัมพันธ์ของเนื้อหา วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัยเป็นบท ๆ ต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

การวิจัยนี้ให้ความรู้เรื่องแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องราวของเทวดาชั้นฉกามาจร ทำให้ทราบลักษณะพฤติกรรมและบทบาทของเทวดาเหล่านั้น อันจะเป็นแนวทางในการศึกษาอิทธิพลความเชื่อเรื่องเทวดาที่มีต่อวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนชาวไทยต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย